

Werk- en reflectieboek

Aan de slag met de wet zorg en dwang

Naam:

Functie:

VG

Inhoud

Inleiding.....	2
Wat is de Wzd?.....	3
Oefenen met de Wzd.....	6
• Stellingen	
• Vragen	
• Dilemma's	
• Fictieve casussen	
De Wzd in de praktijk.....	16
• Beslisboom	
• Opdrachten	
• Tips	
• Alternatieven	
Tijd voor reflectie.....	28
Aantekeningen.....	32
Antwoorden en bronnen	36

Inleiding

Waarom een werk- en reflectieboek?

De Wet zorg en dwang (Wzd) regelt vanaf 1 januari 2020 de rechten bij onvrijwillige zorg of onvrijwillige opname in een zorginstelling van mensen met een psychogeriatrische aandoening. Het werken volgens de Wzd is geen koud kunstje. Het in de praktijk brengen van theorieën uit de scholing evenmin. Dit werk- en reflectieboek is bedoeld om jou als zorgmedewerker te inspireren, aan het denken te zetten, te laten reflecteren en op weg te helpen met het toepassen van de Wzd. Het werk- en reflectiedagboek staat daarom vol met opdrachten, tips en wist-je-datjes*.

Hoe ga je aan de slag met het werk- en reflectieboek?

Het werk- en reflectieboek is speciaal ontwikkeld om onvrijwillige zorg eerder te signaleren en te herkennen, zowel in de intramurale als extramurale setting. Aan het begin staan we kort stil bij de wet: wat is het doel, hoe is de wet opgebouwd en voor wie is de wet bedoeld? Daarna kan je aan de hand van stellingen, vragen, dilemma's en fictieve casussen oefenen met de uitvoering van de Wzd om vervolgens actief met opdrachten binnen jouw eigen werkpraktijk aan de slag te gaan.

Op het eind van het werk- en reflectieboek is er ruimte gecreëerd om (tussentijds) te reflecteren en aantekeningen te maken. Zoek bij het invullen van het werk- en reflectiedagboek naar opdrachten, tips en wist-je-datjes die jou aanspreken en uitvoerbaar zijn vanuit jouw rol en/of setting (intramuraal of extramuraal). Het doel is niet om zoveel mogelijk opdrachten te maken, maar voornamelijk als steuntje in de rug om gevoel te krijgen en te houden met het werken volgens de Wzd. Bijvoorbeeld als je voor het eerst te maken krijgt met de Wzd, maar ook om je kennis op te frissen of om de Wzd levend te houden wanneer er weinig sprake is van onvrijwillige zorg.

Wat als ik vragen heb?

We kunnen ons goed voorstellen dat je met het invullen van het werk- en reflectieboek vragen hebt of benieuwd bent naar antwoorden. Achteraan vind je de antwoorden op de stellingen en dilemma's uit het boek, maar zoek vooral ook elkaar op als je bijvoorbeeld wilt sparren over een situatie waar mogelijk onvrijwillige zorg van toepassing is. En heb je een uitwerking van een opdracht uit je eigen werkpraktijk die anderen zou kunnen inspireren? Deel jouw goede voorbeeld!

* Een deel van de opdrachten, tips en wist-je-datjes zijn afkomstig uit bestaande documenten. Zie hiervoor de bronnenlijst op pagina 40.

Wat is de Wzd?

Wat is de Wzd?

De WZD regelt de rechten bij onvrijwillige zorg of onvrijwillige opname van mensen met een verstandelijke beperking en mensen met een psychogeriatrische aandoening (zoals dementie).

Het doel van de wet

- Onvrijwillige zorg voor mensen met dementie of een verstandelijke beperking zo veel mogelijk voorkomen.
- Cliënten met dementie of een verstandelijke beperking beschermen tegen de nadelen van onvrijwillige zorg.

De uitgangspunten van de wet

Alleen als het niet anders kan, mag onvrijwillige zorg worden toegepast ná zorgvuldige multidisciplinaire afweging.

Onvrijwillige zorg is een allerlaatste optie.

Onvrijwillige zorg mag niet, tenzij:

- Er sprake is van een ernstige nadeel*;
- Er geen andere oplossingen/alternatieven zijn om dat te bestrijden.

* Wat verstaan we onder ernstig nadeel?

- De cliënt brengt zichzelf of anderen in levensgevaar;
- De cliënt brengt ernstig lichamelijk letsel toe;
- De cliënt brengt ernstige psychische, materiële, immateriële of financiële schade toe;
- Verwaarlozing of 'maatschappelijk teloorgang van de cliënt of anderen;

- Verwaarlozing of 'maatschappelijk teloorgang van de cliënt of anderen;
- De veiligheid van de cliënt wordt bedreigd;
- De cliënt roept met hinderlijk gedrag de agressie van anderen op;
- De algemene veiligheid van personen of goederen is in gevaar.

Voor wie geldt deze wet?

1. Mensen met een psychogeriatrische aandoening of een verstandelijke beperking met een Wlz-indicatie, of een verklaring van een diagnose van een ter zake kundige arts
2. Mensen met een niet-aangeboren hersenletsel (NAH), Korsakov of Huntington die dezelfde gedragsproblemen en hetzelfde regieverlies ervaren als mensen met dementie of een verstandelijke beperking en die vergelijkbare zorg ontvangen in een zorginstelling.

Wat is de Wzd?

“Onvrijwillige zorg is de zorg waar de cliënt of diens vertegenwoordiger niet mee instemt of de cliënt zich tegen verzet.”

Er zijn negen categorieën van onwillige zorg:

1. Het toedienen van vocht, voeding en medicatie, medische (be)handelingen bij mensen met een verstandelijke beperking of dementie, voor behandeling van een lichamelijke aandoening.
2. Het beperken van de bewegingsvrijheid.
3. Insluiten.
4. Toezicht op de cliënt.
5. Onderzoek van kleding of lichaam.
6. Onderzoek van woonruimte op drugs en gevaarlijke voorwerpen.
7. Controle op drugs.
8. Beperking in het inrichten van het eigen leven waardoor de cliënt iets moet doen of laten.
9. Beperking in het ontvangen van bezoek.

4. Bijvoorbeeld domotica, bewegingsmelder, uitluisterapparatuur, belmat

8. Bijvoorbeeld wassen of douchen, verplichte bedtijd, max. 3 koppen koffie op een dag

Er zijn drie vormen van zorg voor wilsonbekwame cliënten* die zo ingrijpend zijn dat het stappenplan altijd verplicht is, ook al heeft de vertegenwoordiger** ermee ingestemd:

1. Het toedienen van gedragsmedicatie die het gedrag of de bewegingsvrijheid beïnvloedt en niet volgens de professionele richtlijnen wordt voorgeschreven.
2. Beperking van de bewegingsvrijheid door bijvoorbeeld fixatie.
3. Insluiting.

1. Bijvoorbeeld medicatie verdekt toedienen, gedragsmedicatie buiten richtlijn, medische controles, glucose prikken.

2. Bijvoorbeeld een diepe stoel, rolstoel op rem, gordel in rolstoel, tentbed

3. Bijvoorbeeld de slaapkamerdeur op slot

* Zie [hier](#) een stappenplan die je kunt doorlopen voor het beoordelen van wilsbekwaamheid.

** Toelichting vertegenwoordiger cliënt op pagina 20.

Stellingen

Voordat we gaan kijken naar situaties waar mogelijk sprake is van onvrijwillige zorg, starten we laagdrempelig met een aantal stellingen. Geef steeds aan of je het eens of oneens bent met de stelling en geef daarbij een toelichting.

1. Als iemand overlast veroorzaakt bij anderen, dan mag je hem afzonderen.

Eens

Oneens

Toelichting:

.....

.....

.....

2. Slaapmedicatie is minder erg als de deur op slot zit.

Eens

Oneens

Toelichting:

.....

.....

.....

3. Iemand die regelmatig weg loopt van de afdeling en verdwaald, moet een GPS-tracker in zijn schoen.

Eens

Oneens

Toelichting:

.....

.....

.....

Stellingen

Voordat we gaan kijken naar situaties waar mogelijk sprake is van onvrijwillige zorg, starten we laagdrempelig met een aantal stellingen. Geef steeds aan of je het eens of oneens bent met de stelling en geef daarbij een toelichting.

4. Een fysiek gezonde cliënt kan altijd zelf kiezen wat hij wil eten.

Eens

Oneens

Toelichting:

.....

.....

.....

5. Als je niet kunt praten heb je minder vrijheid.

Eens

Oneens

Toelichting:

.....

.....

.....

6. De balans tussen vrijheid en veiligheid is voor ieder persoon anders.

Eens

Oneens

Toelichting:

.....

.....

.....

Vragen

Om aan de slag te kunnen met de Wzd is basiskennis nodig. Hoeveel weet jij al over de Wzd? Daag jezelf uit en beantwoord de vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar eerst eens met een collega voordat je achterin dit boekje de juiste antwoorden opzoekt.

1. In welke situaties kun je een cliëntenvertrouwenspersoon inschakelen?

.....
.....
.....

2. Wanneer is onvrijwillige zorg, goede zorg?

.....
.....
.....

3. In welke situaties kun je bezoek verbieden?

.....
.....
.....

4. Zijn huisregels een vorm van onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....

5. Wanneer is een cliënt wilsonbekwaam ter zake?

.....
.....
.....

Vragen

Om aan de slag te kunnen met de Wzd is basiskennis nodig. Hoeveel weet jij al over de Wzd? Daag jezelf uit en beantwoord de vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar eerst eens met een collega voordat je achterin dit boekje de juiste antwoorden opzoekt.

6. Met welke preventieve maatregelen kun je positieve invloed uitoefenen op probleemgedrag (en daarmee onvrijwillige zorg voorkomen)?

.....
.....
.....

7. Is psychofarmaca onvrijwillige zorg? Waarom wel/niet?

.....
.....
.....

8. Hoe vaak moet volgens de Wzd een maatregel (onvrijwillige zorg) geëvalueerd worden (niet toegepast in noodsituatie)?

.....
.....
.....

9. Waarom is er registratie nodig bij onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....

Dilemma's

Als zorgverlener kom je zo nu en dan voor een dilemma te staan. Omdat er bijvoorbeeld verschillende wensen zijn of omdat het lastig is de situatie goed in kaart te brengen. Wij leggen een aantal dilemma's aan je voor en zijn benieuwd wat jij zou doen.

1. Ricky is verward en valt vaak. De begeleiders willen Ricky in een diepe stoel laten zitten. Uit zo'n stoel kan Ricky zelf niet opstaan. De familie is het daar niet mee eens. Hoe denk jij hierover? (Intramurale setting)

.....
.....
.....

2. Gerrie kan soms heel boos worden. Gerrie heeft een zakmes. Wat doe je? (Intramurale setting)

.....
.....
.....

3. Luca mag geen alcohol of drugs in combinatie met de medicijnen die hij slikt. De begeleider gaat af en toe in Luca's kamer op zoek naar alcohol of drugs. Wat vind je hiervan? (Intramurale setting)

.....
.....
.....

4. Bo wil niet naar de dagbesteding en verzet zich. Wat doe je? (Intramurale setting)

.....
.....
.....

Dilemma's

Als zorgverlener kom je zo nu en dan voor een dilemma te staan. Omdat er bijvoorbeeld verschillende wensen zijn of omdat het lastig is de situatie goed in kaart te brengen. Wij leggen een aantal dilemma's aan je voor en zijn benieuwd wat jij zou doen.

5. Jos is slechthorend en heeft gehoorapparaten. Hij raakt regelmatig zijn gehoorapparaten kwijt en laat ze op de meest ondenkbare plekken achter. Wat doe je? (Intramurale setting)

.....

.....

.....

6. Een familielid van Frank komt 's ochtends vroeg om zich met de zorg te bemoeien. Er ontstaat vaak onenigheid. Wat doe je? (Intramurale/extramurale setting)

.....

.....

.....

7. Ronny moet eiwitrijke drankjes drinken. Dit vindt Ronny niet lekker. De begeleider dwingt Ronny om de eiwitdrankjes te drinken. Wat vind je daarvan? (Intramurale/extramurale setting)

.....

.....

.....

8. Niek weigert steunkousen aan te trekken, terwijl je weet dat dit zijn klachten kan verminderen. Wat doe je? (Intramurale/extramurale setting)

.....

.....

.....

Fictieve casussen (Extramurale setting)

De laatste stap naar het volgende onderdeel 'de Wzd in de praktijk' is het oefenen met fictieve casussen. Hier kun je de tijd voor nemen zonder dat een cliënt daadwerkelijk actie van je vraagt. Verplaats je in de casus en beschrijf hoe jij zou handelen. Wissel je verhaal vervolgens eens uit met een collega. Vaak is er niet maar één juiste werkwijze.

Fransje heeft een verstandelijke beperking en woont nog thuis bij haar ouders. Als Fransje onrustig is gaat zij vaak andere mensen irriteren door te prikken of te plukken aan de kleding. De familie vindt dit ontzettend vervelend en zet Fransje daarom in haar rolstoel met het tafelblad om ervoor te zorgen dat ze blijft zitten en hen niet kan irriteren.

Mogen de ouders Fransje in de rolstoel met tafelblad zetten? Waarom wel/niet?

.....
.....
.....

Mag de hulpverlener Fransje in de rolstoel met tafelblad zetten? Waarom wel/niet?

.....
.....
.....

Welke stappen moeten er worden ondernomen en wie betrek je hierbij?

.....
.....
.....

Fictieve casussen (Intramurale setting)

De laatste stap naar het volgende onderdeel 'de Wzd in de praktijk' is het oefenen met fictieve casussen. Hier kan je de tijd voor nemen zonder dat een cliënt daadwerkelijk actie van je vraagt. Verplaats je in de casus en beschrijf hoe jij zou handelen. Wissel je verhaal vervolgens eens uit met een collega. Vaak is er niet maar één juiste werkwijze.

Salim heeft een licht verstandelijke beperking en woont in een zorgboerderij. Salim vindt het leuk om op zijn telefoon te spelen, zo leuk dat hij er niet mee kan ophouden. Ook 's nachts zit hij vaak op zijn telefoon waardoor zijn nachtritme wordt verstoord. Daarom heeft zijn begeleider met hem afgesproken dat hij zijn telefoon om 21:00 moet inleveren.

Als Salim zich **niet** verzet: welke stappen moeten er worden ondernomen en wie betrek je hierbij?

.....

.....

.....

.....

.....

Als meneer Salim zich **wel** verzet: welke stappen moeten er worden ondernomen en wie betrek je hierbij?

.....

.....

.....

.....

.....

Fictieve casussen (Intramurale setting)

De laatste stap naar het volgende onderdeel 'de Wzd in de praktijk' is het oefenen met fictieve casussen. Hier kun je de tijd voor nemen zonder dat een cliënt daadwerkelijk actie van je vraagt. Verplaats je in de casus en beschrijf hoe jij zou handelen. Wissel je verhaal vervolgens eens uit met een collega. Vaak is er niet maar één juiste werkwijze.

Pieter heeft een V&V-WLZ indicatie en verblijft intramuraal. Hij vertoont verbaal agressief gedrag. Ondanks verschillende vermaningen en benoemen van opties stopt het gedrag niet. Medebewoners raken erdoor van slag, omdat het in een huiselijke situatie afspeelt is afzonderen van de andere bewoners niet mogelijk. Oplossing is om Pieter in de badkamer te zetten; enerzijds geeft die omgeving hem rust, zodat hij weer benaderbaar wordt, anderzijds komt het geluid dan ook minder bij de medebewoners terecht. Om hem daar te krijgen is eenmaal dwang nodig geweest.

Welke vragen stel je jezelf hierbij?

.....
.....
.....
.....
.....

Welke stappen moeten hier ondernomen worden en wie betrek je hierbij?

.....
.....
.....
.....
.....

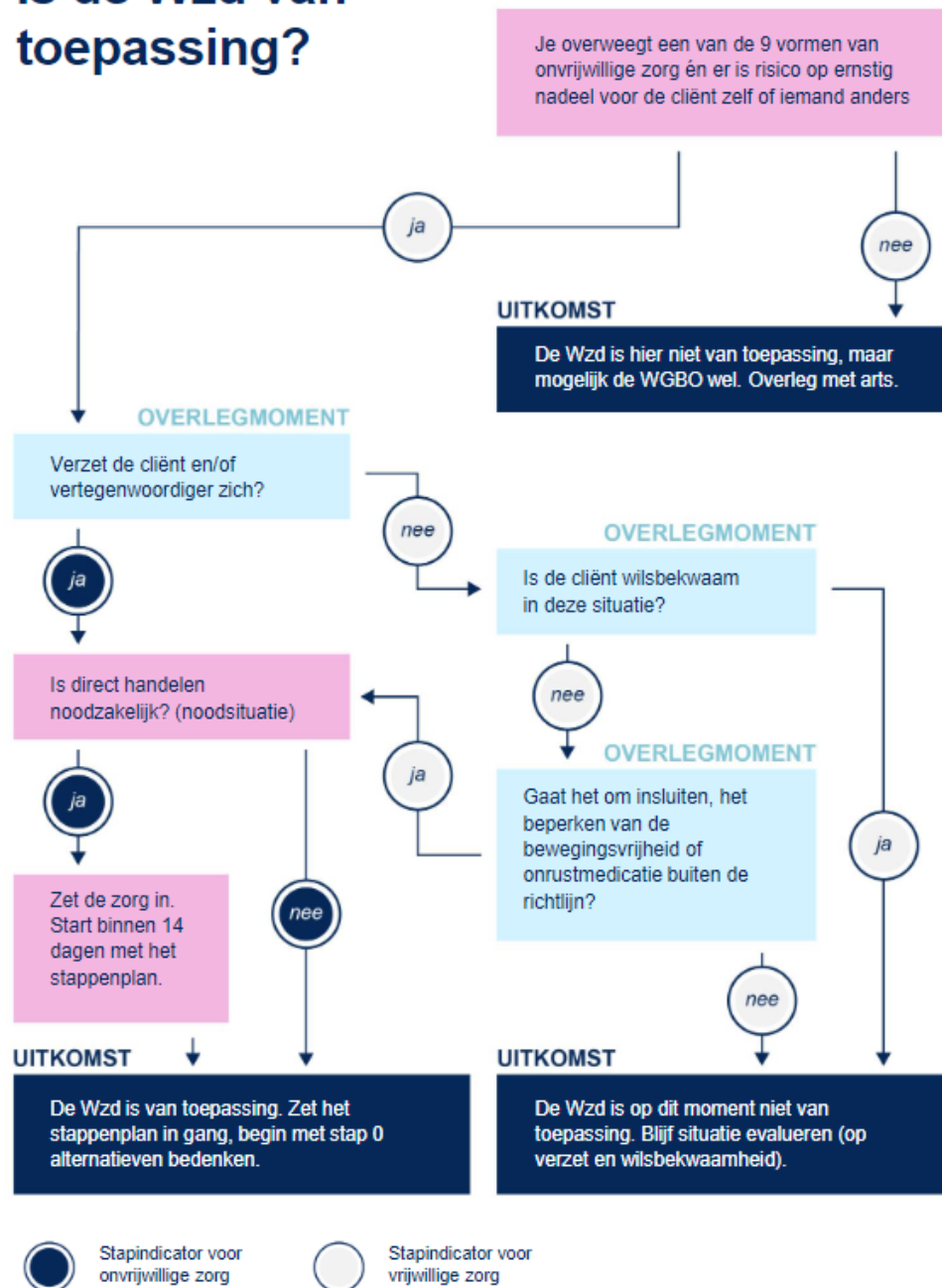
De Wzd in de praktijk

Beslisboom

Je kunt de afbeelding hiernaast gebruiken als een 'spiekbriefje' om in de praktijk te bepalen of de Wzd van toepassing is. De afbeelding is een beslisboom om je een overzicht te geven van de mogelijke uitkomsten van een reeks aan elkaar gerelateerde keuzes.

Is de Wzd van toepassing?

Opdrachten

Hoe kom jij de Wzd tegen in de praktijk? Herken je sommige situaties in je eigen werk? En hoe beleef jij de Wzd op de werkvloer? Ga eens aan de slag met deze vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar dan eens met een collega.

1. Beschrijf een situatie waar jij en/of een collega de vrijheid van een cliënt in iets kleins (mogelijk) hebt beperkt.

.....

.....

.....

.....

Tip: Wanneer beperk je nou eigenlijk de vrijheid van iemand? Het kan helpen om jezelf eens af te vragen hoe het zou zijn als:

- je dagelijks je telefoon moet inleveren als je naar je slaapkamer gaat.
- je elke ochtend om 08.00 uur moet opstaan (ook in het weekend en in vakanties).
- je niet zelf hebt kunnen kiezen welk broodbeleg op tafel staat.
- je met mensen woont die je niet aardig vindt.

2. Beschrijf een situatie waar jij en/of een collega een interventie heeft ingezet om onrust bij een cliënt te voorkomen.

.....

.....

.....

.....

Tip: Kijk eens welke ‘trucjes’ je hiervoor automatisch al inzet bij een specifieke cliënt. Wat doe je omdat je weet dat die cliënt het fijn vindt als het op die manier gebeurt? Bijvoorbeeld wanneer een cliënt zich niet wil omkleden, keuzeopties geven in de ochtend. Ruitjes of streepjes. Doordat de cliënt het gevoel van vrijheid krijgt, wordt het omkleden niet meer als onprettig ervaren.

Opdrachten

Hoe kom jij de Wzd tegen in de praktijk? Herken je sommige situaties in je eigen werk? En hoe beleef jij de Wzd op de werkvloer? Ga eens aan de slag met deze vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar dan eens met een collega.

3. Beschrijf een situatie waarbij de cliënt zich verzette tegen de zorg die werd geleverd of waarbij je het twijfelde of de cliënt verzet toonde.

.....

.....

.....

.....

Tip: Let bij cliënten ook op de lichaamstaal. Verzet hoeft niet verbaal te zijn.

4. Beschrijf een situatie waarbij de cliënt en/of vertegenwoordiger van de cliënt niet instemde met de zorg.

.....

.....

.....

.....

Wist-je-dat: De rol van de vertegenwoordiger door verschillende mensen ingevuld kan worden? In de Wzd is bepaald in welke volgorde bekeken wordt wie de vertegenwoordiger is:

- De wettelijk vertegenwoordiger van de cliënt. Dit is een curator of mentor, aangewezen door de rechter.
- Een schriftelijk gemachtigde: een persoon die door de cliënt zelf schriftelijk is gemachtigd om hem te vertegenwoordigen.
- De echtgenoot, de geregistreerde partner of andere levensgezel.
- Een ouder, kind, broer, zus, grootouder of kleinkind van de cliënt.

Bij beslissingen over zorg en behandelingen kijkt de zorgverlener dus eerst of er een mentor of curator is, dan of er een schriftelijke gemachtigde is. Zo niet, dan kunnen de partner of de genoemde familieleden vertegenwoordiger zijn.

Opdrachten

Hoe kom jij de Wzd tegen in de praktijk? Herken je sommige situaties in je eigen werk? En hoe beleef jij de Wzd op de werkvloer? Ga eens aan de slag met deze vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar dan eens met een collega.

5. Beschrijf een situatie waar jij en/of een collega medicatie of medische (be)handeling van een cliënt voor de behandeling van een lichamelijke aandoening heeft toegediend of dit van plan was te doen. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: Iemand tegen zijn zin medicatie geven, of bloedsuiker prikken.

6. Beschrijf een situatie waar jij en/of een collega de bewegingsvrijheid van een cliënt beperkte of dit van plan was te doen. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: Rolstoel op de rem, traphek of bedhek plaatsen, iemand vastpakken, iemand fixeren.

Wist-je-dat: Er geen sprake is van onvrijwillige zorg bij het plaatsen van een bedhek wanneer iemand zelf niet meer kan lopen of opstaan?

Opdrachten

Hoe kom jij de Wzd tegen in de praktijk? Herken je sommige situaties in je eigen werk? En hoe beleef jij de Wzd op de werkvloer? Ga eens aan de slag met deze vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar dan eens met een collega.

7. Ken je een situatie waar jij en/of een collega vocht, voeding en medicatie van een cliënt voor de behandeling van een lichamelijke aandoening heeft toegediend of dit van plan was te doen? Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....
.....

Bijvoorbeeld: Iemand tegen zijn zin eten of drinken geven.

8. Beschrijf een situatie waarbij sprake was van insluiting van een cliënt. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....
.....

Bijvoorbeeld: Deur van slaapkamer of voordeur op slot.

Opdrachten

Hoe kom jij de Wzd tegen in de praktijk? Herken je sommige situaties in je eigen werk? En hoe beleef jij de Wzd op de werkvloer? Ga eens aan de slag met deze vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar dan eens met een collega.

9. Beschrijf een situatie waarbij toezicht uitgeoefend is op een cliënt door jou of een collega. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....
.....

Bijvoorbeeld: Toezicht door camera's of sensoren of gebruik van uitluistersystemen (iemand mag alleen samen met een begeleider naar de winkel of naar buiten).

10. Beschrijf een situatie waarbij jij of een collega het lichaam of kleding hebt onderzocht van een cliënt. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....
.....

Bijvoorbeeld: Controleren wat iemand bij zich draagt.

Opdrachten

Hoe kom jij de Wzd tegen in de praktijk? Herken je sommige situaties in je eigen werk? En hoe beleef jij de Wzd op de werkvloer? Ga eens aan de slag met deze vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar dan eens met een collega.

11. Beschrijf een situatie waarbij jij of een collega de woon- of verblijfsruimte van een cliënt hebt onderzocht op gedrag beïnvloedende middelen en gevaarlijke voorwerpen. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: Doorzoeken van de kamer op drugs, alcohol of scherpe voorwerpen.

12. Beschrijf een situatie waarbij jij of een collega een cliënt gecontroleerd heeft op de aanwezigheid van gedrag beïnvloedende middelen. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: Controleren op middelengebruik door een urinetest.

Opdrachten

Hoe kom jij de Wzd tegen in de praktijk? Herken je sommige situaties in je eigen werk? En hoe beleef jij de Wzd op de werkvloer? Ga eens aan de slag met deze vragen. Kom je er niet gelijk uit? Spar dan eens met een collega.

13. Beschrijf een situatie waarbij jij of een collega een cliënt (mogelijk) beperkt heeft in de vrijheid om het eigen leven in te richten. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: Bedtijden bepalen, bepalen wanneer en of iemand televisie mag kijken of de inrichting van de kamer bepalen.

14. Beschrijf een situatie waarbij jij of een collega het recht van een cliënt op het ontvangen van bezoek (mogelijk) beperkt hebt. Was er volgens jou in die situatie sprake van onvrijwillige zorg?

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: Bepalen wanneer iemand een familielid mag zien of bepalen hoe vaak iemand contact heeft met vrienden.

Tips

Zomaar tussendoor een aantal tips die helpen bij het toepassen van de Wzd in de praktijk. Pak de tips eruit die voor jou interessant zijn en wie weet kan je daarmee ook weer een andere collega helpen.

- Vat agressie of boosheid niet persoonlijk op.
- Samen weet en kun je altijd meer. Dus betrek de cliënt, familie en collega's bij je zoektocht naar oorzaken van gedrag, afwegingen en besluiten.
- Kijk wat het effect is op het gedrag van de cliënt in verschillende situaties en bij interacties met verschillende personen.
- Loslaten van onvrijwillige zorg kan spannend zijn en angst oproepen. Maak ruimte in het overleg om deze angst te bespreken. Mogelijk raakt het een gevoelige snaar bij een van de betrokkenen, het helpt als je dit gewoon mag zeggen.
- Maak een zorgvuldige afweging tussen het (risico op) ernstig nadeel en de mogelijke winst in (ervaren) vrijheid voor de cliënt. Schrijf dit goed op zodat het besluitvormingsproces ook zichtbaar is.
- Gun jezelf de ruimte om bij iemand te zijn tijdens het werk. Dit betekent bijvoorbeeld ook dat je even niet nadenkt over wat je de rest van je dienst nog te doen hebt.
- Het maken van een levensverhaal of -boek is een geschikt instrument om iemand beter te leren kennen.
- Tips bij het voeren van een goed gesprek:
  - Laat OMA (wat vaker) thuis: Oordelen, Meninge(n), Adviezen.
  - Gebruik LSD: Luisteren, Samenvatten, Doorvragen.
  - Neem ANNA mee: Altijd Navragen, Nooit Aannemen.
  - Smeer NIVEA: Niet Invullen Voor Een Ander.
  - Wees een OEN: Open, Eerlijk, Nieuwsgierig.
  - Maak je niet DIK: Denk In Kwaliteiten.

Tips

Zomaar tussendoor een aantal tips die helpen bij het toepassen van de Wzd in de praktijk. Pak de tips eruit die voor jou interessant zijn en wie weet kan je daarmee ook weer een andere collega helpen.

Zitten

- Laat cliënten niet de hele dag in de rolstoel zitten, maar overweeg een (comfortabele) stoel zonder wielen.
- Zet rolstoelen niet zomaar op de rem. Dat kan een beperking van bewegingsvrijheid zijn.

Eten en drinken

- Maak het eetmoment gezelliger en smakelijker en zorg voor meer keuze en een lekkere geur.
- Laat als het mogelijk is bewoners helpen met koken. Dat zorgt voor meer eetlust en minder onrust.
- Besteed voldoende tijd en aandacht aan het eten en doe waar mogelijk meer samen rond de maaltijd of tussendoortjes.
- Ga na welke medicijnen tijdens de maaltijd moeten worden ingenomen en welke niet. Probeer het uitdelen van medicijnen tijdens de maaltijd te voorkomen. De maaltijden worden dan rustiger en er is meer aandacht voor de bewoners. Medicatie kan ook effect hebben op smaak en misselijkheid.

In de nacht

- Een terugkerend bedritueel maakt de overgang van dag naar nacht makkelijker.
- Maak duidelijke afspraken over wanneer jij of je collega's binnenkomen en doe dat alleen als het nodig is. Kondig je komst aan door te kloppen en - als de toestand van de cliënt dat toelaat - te wachten op een reactie.
- Een klok of kalender op het nachtkastje kan helpen bij de oriëntatie in de tijd.
- Een geliefd voorwerp, een foto of een knuffel in de directe nabijheid kan een vertrouwd gevoel geven.
- Vraag familieleden wat het bedritueel was toen de cliënt nog thuis woonde en sluit hierbij aan.

Bewegen

- Maak een goede analyse van de beweegmogelijkheden en valrisico's.
- Geef de looproute duidelijk aan, bijvoorbeeld met wegwijzers of pijlen of lijnen op de vloer.

Alternatieven

Hoe zorg je ervoor dat jouw cliënten zoveel mogelijk zelf bepalen hoe ze wonen en leven? Dat ze zoveel mogelijk kunnen leven in vrijheid, ook als je ingrijpt omdat de persoon zelf of mensen in zijn omgeving anders risico lopen op ernstig nadeel? Je gaat dan op zoek naar de minst ingrijpende manier. Denken in alternatieven helpt!

Leef- of loopcirkels

Leef- of loopcirkels zijn een goed alternatief voor een gesloten afdeling. Het systeem bestaat uit een polsband met een chip en een zend-ontvangstpost bij de strategische deuren. Let op: deze alternatieven kunnen ook gezien worden als onvrijwillige zorg/toezicht.

Medicijn dispensers

Medicijn dispensers bieden automatisch op de juiste momenten een zakje aan met pillen in de goede samenstelling en dosering.

Geef regie

Vraag aan een bewoner bij wie je onrust ziet aankomen van te voren wat de bewoner graag wil doen: zo geef je regie over doen en laten.

Wake-up light

De lichtwekker maakt je op een natuurlijke manier wakker door een zonsopkomst na te bootsen.

Tijdslot voor schermen

Het instellen van een tijdslot kan geschikt zijn voor cliënten die moeite hebben met oriëntatie in de tijd en daardoor bijvoorbeeld de hele nacht televisie blijven kijken.

Welk alternatief zet jij in?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Fingerfood

Voor cliënten die niet (meer) in staat zijn bestek te gebruiken of die te onrustig zijn om aan tafel te eten, kun je fingerfood inzetten. Het eten wordt geserveerd in kleine, hapklare porties.

Robotdieren

Huisdieren hebben een positief effect op de levenskwaliteit van mensen. Robotdieren reageren op de aanrakingen van de cliënt en lokken zo reacties uit.

Tijd voor reflectie

Reflectie

‘Zelfkennis is het begin van wijsheid’. Je gedachten, overtuigingen en gevoelens kunnen je soms meer vertellen dan je in eerste instantie verwacht. Vandaar ook de ruimte in dit boek om te reflecteren op de opdrachten, uit te zoomen en stil te staan bij je ervaringen en eventuele behoeften die je hebt.

Wat vind je van de Wzd? Zie je de noodzaak/zin van de wet?

.....
.....
.....

Voel je je verantwoordelijk voor het toepassen van de Wzd? Zo ja, voel je je hierin gesteund? Zo nee, waarom niet?

.....
.....
.....

Wat vraagt de Wzd van jou als het gaat om veranderingen in houding en gedrag?

.....
.....
.....

Voel je je veilig om dilemma's en eventuele 'fouten' ten aanzien van onvrijwillige zorg bespreekbaar te maken? Zo ja, bij wie? Zo nee, waarom niet?

.....
.....
.....

Reflectie

In hoeverre ben je bekend met de visie en het beleid van de zorgaanbieder ten aanzien van de Wzd/onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....

In hoeverre ben je tevreden over de scholing die je gekregen hebt ten aanzien van de Wzd/onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....

In hoeverre is het duidelijk bij wie je terecht kunt om te sparren over situaties waar mogelijk sprake is van onvrijwillige zorg?

.....
.....
.....

In hoeverre is jouw eigen rol duidelijk binnen de Wzd?

.....
.....
.....

Aantekeningen

Antwoorden en bronnen

Antwoorden stellingen en vragen

Stellingen (p.8-9)

1. Oneens, tenzij het niet anders kan
2. Oneens
3. Oneens, tenzij het niet anders kan
4. Eens
5. Oneens
6. Eens

Antwoorden stellingen en vragen

Vragen (p. 10-11)

1. Bij vragen en klachten over onvrijwillige zorg, opname of verblijf. Een cliënt of naaste kan contact opnemen met de zorgaanbieder of direct met de CVP-aanbieder.
2. Onvrijwillige zorg is goede zorg wanneer:
  1. Ernstig nadeel niet op een andere manier te voorkomen is.
  2. Het stappenplan wordt gevolgd.
  3. Er aantoonbaar is gezocht naar vrijwillige alternatieven.
  4. De onvrijwillige zorgvorm voldoet aan de criteria van proportionaliteit, subsidiariteit, doelmatigheid en noodzakelijkheid.
3. Je kunt bezoek verbieden wanneer dit ernstig nadeel oplevert, bijvoorbeeld bij loverbeyproblematiek.
4. Huisregels zijn geen vorm van onvrijwillige zorg. Besluiten over onvrijwillige zorgverlening worden altijd genomen ten aanzien van een individuele cliënt. Huisregels zijn daarentegen van toepassing op alle cliënten die in de betreffende locatie, afdeling of groep verblijven.
5. Een cliënt is wilsonekwaam ter zake wanneer hij de situatie niet goed kan beoordelen doordat hij de informatie niet kan begrijpen en afwegen, niet begrijpt wat de gevolgen van zijn besluit zijn, en/of geen besluit kan nemen.
6. Je kunt het stappenplan probleemgedrag gebruiken. Het is belangrijk om de oorzaken van probleemgedrag te achterhalen en methodisch te werk te gaan.
7. Psychofarmaca is soms wel en soms niet onvrijwillige zorg. Het is wel onvrijwillige zorg indien een cliënt of vertegenwoordiger zich verzet. Het is geen onvrijwillige zorg indien een cliënt of vertegenwoordiger zich niet verzet. Bij psychofarmaca buiten de richtlijn moet toch het stappenplan worden ingezet.
8. Onvrijwillige zorg moet in eerste instantie elke 3 maanden geëvalueerd worden. Als onvrijwillige zorg na het doorlopen van het stappenplan definitief is, dan moet het elke 6 maanden worden geëvalueerd.
9. Registratie is nodig om aan te tonen dat de onvrijwillige zorg zorgvuldig is afgevoerd, om verantwoording af te leggen en om de interventie te kunnen evalueren.

Bronnen

- Website Dwang in de zorg, te raadplegen via: <https://www.dwangindezorg.nl/>
- Gesprekskaarten Wet zorg en dwang, te raadplegen via: <https://www.dwangindezorg.nl/documenten/publicaties/implementatie/wzd/diversen/deurhangers-wzd>
- Zorg en dwang: test je kennis! Te raadplegen via: <https://www.zorgvoorbeter.nl/zorg-en-dwang/test-vrijheidsbeperking>
- Alternatievenbundel voor meer vrijheid in de zorg, te raadplegen via: <https://www.vilans.nl/kennis/alternatievenbundel-voor-meer-vrijheid-in-de-zorg>